

CHIẾN LƯỢC CẢI CÁCH TƯ PHÁP ĐẾN NĂM 2020:

Tòa án cấp sơ thẩm sẽ được tổ chức theo thẩm quyền xét xử

Phan Vũ

Ảnh: CTV

60 năm tổ chức và hoạt động của TAND cấp huyện

Hệ thống TAND hiện nay được tổ chức theo hệ thống tổ chức hành chính bao gồm 600 Tòa án nhân dân quận, thành phố thuộc tỉnh, huyện, thị xã (sau đây gọi chung là TAND cấp huyện); 64 TAND tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương; Tòa án nhân dân tối cao (TANDTC) trong đó có 8 Tòa án chuyên trách là Tòa hình sự, Tòa dân sự, Tòa kinh tế, Tòa hành chính, Tòa lao động và 3 Tòa phúc thẩm đặt tại thành phố Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, thành phố Đà Nẵng.

Trải qua các giai đoạn cách mạng: Kháng chiến chống Pháp, chống Mỹ, tiến hành công cuộc đổi mới đất nước, các TAND cấp huyện đã xét xử kịp thời các vụ án hình sự, giải quyết kịp thời các vụ kiện dân sự, tổ chức hướng dẫn nghiệp vụ tư pháp cho UBND, ban hòa giải, tổ hòa giải, giải quyết kịp thời các tranh chấp nhỏ

trong nội bộ nhân dân ở cơ sở xã, phường. Những hoạt động đó của các Tòa án cấp huyện đã góp phần to lớn vào việc giữ vững an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội phục vụ kịp thời các nhiệm vụ chính trị ở địa phương.

Tuy nhiên trước tình hình nhiệm vụ phát triển và bảo vệ đất nước, yêu cầu xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN trong giai đoạn mới thì mô hình tổ chức Tòa án cấp huyện đang dần dần tỏ ra không phù hợp và phát sinh những vấn đề bất cập.

Trước hết các cơ quan quản lý hành chính Nhà nước cấp huyện (HĐND, UBND, phòng, ban trực thuộc UBND...) được thành lập và hoạt động là do yêu cầu quản lý đất đai, tài nguyên môi trường các cơ sở vật chất kỹ thuật, các hoạt động văn hóa giáo dục sản xuất kinh doanh nhằm phát triển kinh tế - xã hội, bảo vệ an ninh chính trị - trật tự an

toàn xã hội, đời sống dân cư... trong phạm vi lãnh thổ được Nhà nước phân chia thành từng huyện, quận, thành phố thuộc tỉnh, thị xã.

Khác với các cơ quan hành chính Nhà nước - Điều 127 Hiến pháp quy định chức năng của "TANDTC, các TAND địa phương, các TAQS và các Tòa án khác do luật định là cơ quan xét xử của nước CHXHCN Việt Nam". Cụ thể hóa chức năng theo Luật tổ chức Tòa án và các Luật tố tụng quy định nhiệm vụ chủ yếu của các Tòa án là xét xử các vụ án hình sự, các vụ án và các việc về dân sự, hôn nhân và gia đình, kinh doanh thương mại, lao động... Thực hiện các việc đó không nhất thiết phải tiến hành theo lãnh thổ cấp huyện. Ngược lại khi xét xử và giải quyết các yêu cầu đó của đương sự đòi hỏi rất cao về việc áp dụng thống nhất pháp luật, không thể tùy tiện áp dụng pháp luật để phục vụ các yêu cầu cục bộ của từng địa phương trái với pháp luật thống nhất.

Thực tế thời gian qua, tổ chức Tòa án theo lãnh thổ cấp huyện đã phát sinh nhiều bất cập: Có tòa án huyện, thị xã cả năm số vụ việc thụ lý và giải quyết chỉ đếm trên đầu ngón tay nhưng ngược lại nhiều Tòa án quận, huyện, thành phố thuộc tỉnh lại phải thụ lý và giải quyết hàng trăm vụ việc đến mức quá tải. Nhưng tổ chức bộ máy của các Tòa án đó đều phải sắp xếp theo luật định tức là đều phải có các chức danh chánh án, các phó chánh án, các thẩm phán Hội thẩm nhân dân, thư ký Tòa án và bộ máy giúp việc, cũng phải có cơ sở vật chất và kinh phí tương ứng.

Với tổ chức và biên chế của các tòa án cấp huyện như vậy dẫn đến nơi thì làm không hết việc, thẩm phán phải làm việc ngoài giờ hành chính mà nhiều vụ việc vẫn phải để quá hạn luật định; nơi thì cán bộ "ngồi chơi xơi nước" vì không có việc. Tình hình đó là không phù hợp với luật thực hành tiết kiệm chống lãng phí vừa được Quốc hội thông qua.

Lại càng không hợp lý trong khi đội ngũ thẩm phán hiện nay vừa thiếu về số lượng vừa yếu về chất lượng mà phải phân tán hoạt động ở quá nhiều Tòa án →

→ cấp huyện; không có điều kiện để tập trung trí tuệ, học tập lẫn nhau nâng cao chất lượng đội ngũ, nâng cao chất lượng xét xử và giải quyết các yêu cầu ngày càng tăng của nhân dân.

Tổ chức Tòa án cấp sơ thẩm cần được đổi mới theo thẩm quyền xét xử

Để thực hiện mục tiêu của chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020 theo Nghị quyết số 49/NQ-TW ngày 02-6-2005 của Bộ Chính trị Trung ương Đảng CSVN: "Xây dựng nền tư pháp trong sạch vững mạnh, dân chủ, nghiêm minh, bảo vệ công lý, từng bước hiện đại, phục vụ nhân dân, phụng sự Tổ quốc Việt Nam XHCN; hoạt động tư pháp mà trọng tâm là hoạt động xét xử được tiến hành có hiệu quả và hiệu lực cao".

Trên cơ sở những bài học về tổ chức và hoạt động của hệ thống Tòa án nhân dân 60 năm qua; tham khảo mô hình tổ chức Tòa án của các nước phát triển, Nghị quyết 49 đã đề ra nhiệm vụ xây dựng, hoàn thiện tổ chức và hoạt động của TAND như sau: "Tổ chức hệ thống tòa án theo thẩm quyền xét xử không phụ thuộc vào đơn vị hành chính, gồm: Tòa án sơ thẩm khu vực được tổ chức ở một hoặc một số đơn vị hành chính cấp huyện; Tòa án phúc thẩm có nhiệm vụ chủ yếu là xét xử phúc thẩm và xét xử sơ thẩm một số vụ án; Tòa án thượng thẩm được tổ chức theo khu vực có nhiệm vụ xét xử phúc thẩm; TAND tối cao có nhiệm vụ tổng kết kinh nghiệm xét xử, hướng dẫn áp dụng thống nhất pháp

luật, phát triển án lệ và xét xử giám đốc thẩm, tái thẩm. Việc thành lập tòa chuyên trách phải căn cứ vào thực tế xét xử của từng cấp tòa án, từng khu vực. Đổi mới tổ chức TANDTC theo hướng tinh gọn với đội ngũ thẩm phán là những chuyên gia đầu ngành về pháp luật, có kinh nghiệm trong ngành...".

Trong phạm vi bài viết này tôi chỉ đề cập đến mô hình tổ chức Tòa án cấp sơ thẩm. Những năm đầu của thế kỷ 21 nước ta vẫn còn là nước đang phát triển nên hệ thống tòa án cấp sơ thẩm cần được tổ chức theo từng vùng hoặc khu vực lãnh thổ một cách hợp lý, thuận lợi cho dân thực hiện các quyền dân chủ khi có công việc phải nhờ đến sự can thiệp của Tòa án.

Trên cơ sở điều tra cơ bản số lượng vụ việc các TAND huyện đã thụ lý, giải quyết bình quân trong 5 năm gần nhất để định hình tổ chức, sắp xếp biên chế thẩm phán, bộ máy giúp việc và xây dựng cơ sở vật chất theo hướng chính quy hiện đại của một cơ quan xét xử của Nhà nước XHCN của dân, do dân và vì dân. Tổ chức hệ thống Tòa án cấp sơ thẩm như vậy thì giải quyết vấn đề lãnh đạo - quản lý các Tòa án đó như thế nào? Theo chúng tôi suy nghĩ từ Hiến pháp - Luật tổ chức Tòa án đến các Luật tố tụng đều quy định nguyên tắc Tòa án, thẩm phán, hội thẩm độc lập khi xét xử. Nếu nghiêm túc thực hiện nguyên tắc này thì việc thỉnh thị, xin ý kiến của Tòa án sơ thẩm và việc chỉ đạo của Tòa án cấp trên xét xử

từng vụ việc cụ thể sẽ không còn hoặc chỉ còn là cá biệt. Quan hệ lãnh đạo, quản lý của Tòa án cấp trên đối với Tòa án sơ thẩm sẽ chỉ còn là hướng dẫn áp dụng thống nhất pháp luật, bồi dưỡng nghiệp vụ xét xử công tác cán bộ, công tác quản lý hành chính... Những công việc ấy chắc chắn vẫn phải giao cho Tòa án cấp tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương.

Về sự lãnh đạo của Đảng CSVN đối với các Tòa án sơ thẩm và hệ thống các Tòa án nói chung trước hết phải là sự lãnh đạo bằng đường lối. Đường lối ấy đã được thể chế thành pháp luật Nhà nước. Tòa án áp dụng thống nhất pháp luật là đã nghiêm túc thực hiện đường lối của Đảng.

Còn việc tổ chức - quản lý - giáo dục đảng viên ở các Tòa án sơ thẩm thì được điều chỉnh bằng điều lệ, nghị quyết, chỉ thị của các cấp ủy Đảng và của tổ chức Đảng trong cơ quan Tòa án.

Vì vậy tổ chức hệ thống Tòa án cấp sơ thẩm theo thẩm quyền xét xử ở từng vùng hoặc từng khu vực không theo cấp quản lý hành chính sẽ tạo điều kiện thuận lợi cho Tòa án sơ thẩm thực hiện nghiêm túc nguyên tắc độc lập xét xử - chỉ tuân theo pháp luật, ngăn ngừa sự can thiệp trái pháp luật của những người lợi dụng chức vụ lãnh đạo vào công tác xét xử của Tòa án.

Một vài ý kiến bước đầu sau khi nghiên cứu Nghị quyết của Bộ Chính trị. Mong được sự trao đổi của bạn đọc. ■

Ảnh ĐỨC THUY